

ПРЕДУСЛОВИ И МЕРКИ ЗА ЕФИКАСНА БОРБА ПРОТИВ ПЕРЕЊЕ ПАРИ

UDC: 343.85:[343.9.024:336.74
341.45:[343.9.024:336.74

Прегледен труд

Проф. д-р Ѓорги Сламков¹, проф. д-р Васко Стамевски², проф. д-р Елизабета Стамевска³

¹Факултет за правни науки, Европски Универзитет – Скопје, Скопје

²Факултет за правни науки, Меѓународен Славјански Универзитет, Свети Николе

³Факултет за економски науки, Европски Универзитет – Скопје, Скопје

Апстракт

Во рамките на трудот, авторите ја обработуваат темата за штетните последици од перењето пари, предусловите за превенција, како и мерките за ефикасна борба против перењето пари.

Акцентот е ставен на меѓународниот пристап, поаѓајќи од фактот дека во услови на глобализација и брз трансфер на капитал и стоки, можностите за прекугранично пренесување на приносите од кривично дело, преку перење пари, е можно во висок степен.

Авторите ги обработуваат горните прашања од аспект на трансфер на незаконски стекнат капитал од државите во развој кон финансиските центри и развиените држави. Во рамките на трудот ги презентираат позначајните предуслови за ефикасна меѓународна борба против перењето пари, и тоа како преку јакнење на нормативната рамка, така и преку креирање на соодветни институционални капацитети.

Посебно внимание е посветено на мерките за ефикасна борба против перењето пари. Станува збор за инструменти кои се применуваат од финансиски институции, како и од органи за спроведување на законот, со цел за длабинска анализа на потеклото на парите, постоењето на елементи за сомневање, следење на движењето на средствата, посебен пристап кон високоризичните држави, како и градење на механизми за брза реакција на меѓународен план во случај на основано сомневање дека станува збор за перење на приноси од извршено кривично дело.

Клучни зборови: *кривично дело, финансиски криминал, прикривање на потекло, корупција, меѓународна соработка.*

PREREQUISITES AND MEASURES FOR AN EFFECTIVE FIGHT AGAINST MONEY LAUNDERING

Abstract

Within the paper, the authors deal with the topic of the harmful consequences of money laundering, the prerequisites for prevention, as well as the measures for an effective fight against money laundering.

Emphasis is placed on the international approach, based on the fact that in conditions of globalization and rapid transfer of capital and goods, the possibilities of cross-border transfer of the proceeds of crime, through money laundering, are possible to a high degree.

The authors address the above issues from the perspective of the transfer of illegally acquired capital from developing countries to financial centers and developed countries. Within the framework of the paper, they present the most important prerequisites for an effective international fight against money laundering, both through strengthening the normative framework and through the creation of appropriate institutional capacities.

Special attention is paid to the measures for effective fight against money laundering. These are instruments used by financial institutions, as well as law enforcement authorities, with the aim of in-depth analysis of the origin of money, the existence of elements of suspicion, monitoring the movement of funds, a special approach to high-risk countries, as well as building mechanisms for rapid reaction on an international level in case of reasonable suspicion that it is a matter of laundering the proceeds of a committed crime.

Keywords: *crime, financial crime, concealment of origin, corruption, international cooperation.*

Вовед

Перењето пари претставува нелегален процес на трансформирање на незаконски стекнатите пари да изгледаат како легитимни или „чисти“. Перењето пари вклучува серија финансиски трансакции кои имаат за цел да го прикријат вистинското потекло на парите и другите форми на капитал на пазарот, односно финансиски операции кои на крајот резултираат со тоа „валканите“ пари од криминал да станат „чисти“ пари кои ќе можат да се користат за легитимни деловни активности.

Во согласност со Виенската конвенција¹ – Конвенцијата на Обединетите нации против незаконит промет со наркотични дроги и психотропни супстанции од 1988 година, перењето пари се дефинира како: „Процес при кој добивките, за кои основано се верува дека произлегуваат од криминална активност, се транспортираат, трансферираат, трансформираат, конвертираат или се вградуваат во легалните финансиски текови, со цел да се прикрие нивното потекло, изворот, движењето или сопственоста.“

Суштината е инфилтрирање на пари или имотна корист стекнати со вршење кривични дела, во легални бизниси, т.е. во платен промет, банкарско и финансиско работење. Поентата е во прикривањето на криминалното потекло и вклучување на „нечисти пари“ во легални парични текови. Во основа перењето пари е продолжение на претходна криминална активност (акцесорна природа), односно процес преку кој нелегалните пари стекнати преку претходни кривични дела (пример: трговија со дрога, криумчарење) се внесуваат во легалните финансиски текови. На тој начин, пазарот на капитал ја губи својата функција и вредносна ориентација доколку „нечистите пари“ стекнуваат статус на легално стекнат капитал.

¹ Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances, United nations, 1988.

Инкриминирањето на перењето пари е зафаќање на последната фаза од претходни криминални активности, како и нивниот материјален резултат. Кривичното дело постои независно од тоа дали сторителот ќе одговара за претходното дело (поврзано кривично дело, акцесорното).

Во современи услови, пак, перењето пари ги проширува своите димензии, користејќи ги интензивните процеси на глобализација, како и технолошката трансформација.

Појавата на перење пари во меѓународни рамки се доживува како феномен и проблем кој го загрозува интегритетот на глобалниот финансиски систем, а истото важи и во националните рамки како сериозна закана за националниот финансиски систем. Во суштина, преку перење пари се создава паралелен систем на сива економија, кој дејствува деструктивно врз националниот финансиски систем. Проблемот со перење пари се комплицира ако има сомнежи за корупција на клучни лица во финансиските институции или од контролните институции.

Трансформацијата на незаконски пари во легални значи нивно вклучување во правниот финансиски систем, односно незаконски стекнати пари преку финансиски институции, каде што се прикажуваат како легални, влегуваат во правниот финансиски систем и претставуваат легално стекнат имот на сторителите на криминални активности.

Спречувањето на перење пари зависи од многу фактори, но клучни се институционалните капацитети на државата и нормативната рамка за превенција.

Тоа вклучува низа на дејствија за прикривање на вистинското потекло, сопственост или дестинација на средствата, односно тешкотија при нивното следење. Перењето пари обично вклучува три фази²: пласман, прикривање и интеграција.

1. Пласман: незаконски стекнатите средства се внесуваат во финансискиот систем. Ова може да се направи со депонирање готовина на банкарски сметки, купување средства или користење услуги за трансфер на пари.

2. Прикривање: ова е клучна фаза во целиот процес бидејќи овде се пресекува документациската трага со потеклото на парите. Целта е да се создадат сложени слоеви на трансакции за да се прикрие ревизорската трага. Средствата можат да се префрлаат помеѓу различни сметки или ентитети, често низ различни јурисдикции, што дополнително го зголемува предизвикот да се пронајдат парите и да се направи конекција со нивниот нелегален извор.

3. Интеграција: значи дека претходните фази се успешно завршени и криминалецот си ги добива како легални парите со кои може непречено да работи, односно испраните средства повторно се воведуваат во легитимната економија. Во оваа фаза, парите се чини дека се легитимен приход или имот, што им отежнува на агенциите за спроведување на законот да го откријат нивното незаконско потекло.

Перењето пари обично се поврзува со различни криминални активности, како што се трговија со дрога, измами, корупција и организиран криминал. Тоа го поткопува интегритетот на финансискиот систем, го олеснува финансирањето на нелегални активности и ги попречува напорите за борба против криминалот и тероризмот.

² Гоце Трајковски, Спречување на перење пари кај финансиските институции, 2011, стр. 11, <https://ufr.gov.mk/wp-content/uploads/2020/05/СПРЕЧУВАЊЕ-НА-ПЕРЕЊЕ-ПАРИ-КАЈ-ФИНАНСИСКИТЕ-ИНСТИТУЦИИ.pdf>

1. Предуслови за ефикасна меѓународна борба против перење пари

Основен предуслов за ефикасна борба против перењето пари е постоењето на **политичка волја**. Нејзиното постоење се однесува на определбата и посветеноста на владите и политичките лидери да го решат прашањето за перење пари преку развој на политики, законодавни мерки и имплементација на политики³.

Влијанието на политичката волја е повеќенасочно.

Имено, политичката волја е од суштинско значење за донесување цврсти и сеопфатни закони и регулативи кои се насочени кон спречување на перење пари. Владите треба да создадат соодветна правна рамка која ќе го криминализира перењето пари, ќе ги дефинира прекршоците, ќе воспостави казни и ќе ги наведе процедурите за истрага, гонење и враќање на имотот. Без политичка волја, потребната легислатива не може да се донесе или соодветно да се спроведе.

Покрај тоа, политичката волја се рефлектира и во распределбата на соодветни ресурси за ефикасна борба против перењето пари. Ова вклучува финансирање на агенциите за спроведување на законот, единиците за финансиско разузнавање и други субјекти вклучени во спречување, откривање и истрага на перење пари. Соодветниот персонал, обуката, технологијата и инфраструктурата се од суштинско значење за подобрување на способностите на овие институции.

Политичката волја е клучна за поттикнување на меѓународната соработка и соработка во справувањето со перењето пари. Владите треба активно да се ангажираат во соработката со други држави, да учествуваат во меѓународни иницијативи и да потпишуваат билатерални или мултилатерални договори за размена на информации, да обезбедат заемна правна помош и да ги координираат напорите во истрагите и гонењето. Силната политичка волја ја олеснува соработката меѓу агенциите за спроведување на законот преку границите.

Воспоставувањето и зајакнувањето на институциите одговорни за борба против перењето пари бара политичка волја. Ова вклучува формирање ефективни единици за финансиско разузнавање, финансиски регулаторни тела, специјализирани единици за спроведување на законот и други субјекти вклучени во напорите за спречување на перење пари. Политичките лидери мора да ја поддржат автономијата, независноста и ефективноста на овие институции, осигурувајќи дека ги имаат потребните ресурси и авторитет за исполнување на нивните мандати.

Политичката волја се рефлектира во посветеноста на земјата кон меѓународните стандарди и обврски во борбата против перењето пари. Владите кои активно учествуваат во меѓународните иницијативи како Работната група за финансиска акција⁴ (ФАТФ) и демонстрираат напредок во спроведувањето на мерките за спречување на перење пари го зголемуваат својот углед и кредибилитет во глобалната борба против перење пари.

Подигнувањето на свеста за штетните ефекти од перењето пари значи мобилизирање на целото општество во спречување на оваа појава. Имено, политичката волја може да ги поттикне напорите за подигање на јавната свест за штетните ефекти од перењето пари и важноста од борбата против појавата.

³ Idris, Iffat, Political will and combatting serious organised crime, University of Birmingham, 2022, p-g. 28.

⁴ The FATF Recommendations, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html>

Владите можат да инвестираат во јавни кампањи за информирање на јавноста, бизнисите и финансиските институции за нивните улоги и одговорности во спречувањето на перење пари.

Силната политичка волја е од суштинско значење за да се создаде средина каде што перењето пари се обесхрабрува, открива и ефективно се гони. Ги поставува основите за сеопфатен и координиран пристап во борбата против перењето пари, го зајакнува владеењето на правото и го промовира интегритетот на финансискиот систем.

Каналите за **комуникација** и пренос на информации на меѓународно ниво се клучни за ефективна процедура, особено кога се вклучени високи политички фигури.

Брзината на дејствување е клучна за ефективноста на постапката. Имено, доколку во случаите на откривање, замрзнување и конфискација на имот стекнат со криминал се инволвирани повеќе институции, тогаш постои поголема веројатност постапката да оди побавно и со тоа да постои опасност од „протекување информации“ и криминалецот да ги скрие имотот, парите или другото богатство стекнато со криминал во една земја и пренесено во друга (обично во развиените земји или финансиски центри).

Во денешни услови преку перење пари може да се префрлат нелегални пари на огромни растојанија за краток временски период. Токму поради ова е потребна забрзана процедура на комуникација меѓу државните институции или меѓународните органи за да се спречи трансферот на средствата, односно перењето пари.

Случаите кои вклучуваат високи политичари и перење пари претставуваат особени предизвици за меѓународната соработка. Овие случаи често привлекуваат значително внимание поради нивните потенцијални политички и дипломатски импликации. Случаите во кои се вклучени политичари од висок ранг можат да бидат политички чувствителни, а политичките размислувања можат да влијаат на нивото на соработка. Владите можат да се двоумат дали да продолжат со истраги кои би можеле да имаат импликации за нивната сопствена политичка стабилност или меѓународни односи.

Правните бариери може да ја попречат меѓународната соработка во случаите во кои се вклучени високи политичари. Некои јурисдикции можат да имаат законска заштита или имунитет за одредени јавни функционери, што го отежнува нивното испитување или кривично гонење. Потребна е политичка волја за решавање на овие правни бариери, потенцијално преку измени на закони или меѓународни договори кои овозможуваат соработка во такви случаи.

Високорангираните политичари можат да имаат значително влијание и да имаат пристап до ресурси кои можат да влијаат на текот на истрагите. Политичката волја е од суштинско значење за заштита на агенциите за спроведување на законот и судските системи од несоодветно влијание, обезбедувајќи дека истрагите и гонењето се водат непристрасно и без мешање.

Случаите кои вклучуваат високи политичари и перење пари често привлекуваат значително внимание на јавноста. Политичката волја е од витално значење за демонстрирање на посветеност на транспарентност, отчетност и владеење на правото. Ова вклучува обезбедување дека истрагите се

спроведуваат независно, без политичко мешање, и дека сите поединци кои се прогласени за виновни за перење пари ќе бидат повикани на одговорност без оглед на нивниот политички статус.

Банкарската тајна се однесува на правната или регулаторната рамка која ја штити доверливоста на информациите за клиентите што ги чуваат финансиските институции. Иако банкарската тајна има за цел да ја заштити приватноста на клиентите и да ја задржи довербата во финансискиот систем, таа може да се искористи и за незаконски цели, вклучително и перење пари⁵.

Банкарската тајна може да обезбеди превез на анонимност, што им олеснува на поединците да вршат недозволените финансиски активности, вклучително и перење пари. Покрај тоа, банкарската тајна може да го ограничи споделувањето финансиски информации со домашните и меѓународните власти одговорни за борба против перење пари. Ограничениот пристап до информациите за клиентите може да ја попречи способноста на агенциите за спроведување на законот и единиците за финансиско разузнавање ефикасно да откриваат, истражуваат и спречуваат активности за перење пари.

Предизвикот лежи во постигнувањето на вистинската рамнотежа помеѓу заштитата на правата на приватност на поединците и обезбедувањето транспарентност и одговорност во финансиските трансакции. Многу јурисдикции⁶ презедоа чекори за да ги ревидираат своите закони за банкарска тајна за да се усогласат со меѓународните стандарди за спречување на перење пари и да промовираат транспарентност. Мерките како што се засилените барања за известување, регистрите на вистински сопственици и договорите за размена на информации имаат за цел да се борат против перењето пари, истовремено почитувајќи ги принципите за заштита на приватноста.

Глобалните напори за борба против перењето пари извршија притисок врз јурисдикциите со силни традиции за банкарска тајна⁷ да ја подобрат нивната соработка во споделувањето финансиски информации. Меѓународните стандарди, како што се оние поставени од Работната група за финансиска акција⁸ (ФАТФ), промовираат транспарентност, размена на информации и укинување на банкарската тајна таму каде што е неопходно за ефикасна борба против перењето пари.

Важно е да се забележи дека иако некои јурисдикции⁹ традиционално ја поддржуваат строгата банкарска тајна, глобалниот тренд се менува кон поголема транспарентност и соработка во борбата против перењето пари. Многу земји имплементираа мерки за спречување перење пари и механизми за споделување информации за борба против финансискиот криминал, истовремено обезбедувајќи соодветни заштитни мерки за приватност и заштита на личните податоци.

Севкупно, воспоставувањето вистинска рамнотежа помеѓу банкарската тајна и ефективни мерки за спречување на перење пари е од суштинско значење за да се спречи перењето пари, да се зачува

⁵ He Ping, Banking secrecy and money laundering, Journal of Money Laundering Control, Vol. 7 No. 4, pg. 376-382, Emerald Group Publishing Limited, 2004

⁶ Norbert Michel, Jennifer J. Schulp, Revising the Bank Secrecy Act to Protect Privacy and Deter Criminals, Policy Analysis No. 932, 2022, <https://www.cato.org/policy-analysis/revising-bank-secrecy-act-protect-privacy-deter-criminals>

⁷ Henry Pope, Switzerland to Review its Banking Secrecy Law After Suisse Secrets Revelations, Organized crime and corruption reporting project, 2023, <https://www.occrp.org/en/daily/17375-switzerland-to-review-its-banking-secrecy-law-after-suisse-secrets-revelations>

⁸ Review of the FATF Standards and historical versions, FATF, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Review-and-history-of-fatf-standards.html>

⁹ Philip R. Wood, Chapter 17 International Law of Bank Secrecy, <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557756954/ch039.xml>

интегритетот на финансискиот систем и да се промовира довербата и транспарентноста во финансиските трансакции.

Во постапувањето по предметите поврзани со перење пари, од големо значење е пристапот на замолената држава во однос на прашањето за **потребните докази**.

Станува збор за различни видови докази и тоа: финансиски трансакции, извештаи за сомнителни активности, деловни записи и корпоративни структури, сведоштва на сведоци, финансиска евиденција и информации за сметки, документарни и електронски докази и слично.

Доколку во постапката за правна помош во врска со перење пари замолената држава уште на самиот почеток ги побара сите докази, тогаш постои опасност од пролонгирање на постапката и можност за „протекување информации“ и со тоа да им се даде можност на криминалците за прикривање на трагите, но и парите, имотот или друга корист стекната со извршување на кривично дело. Затоа, треба да се бара основното количество на релевантни докази за да се спроведе брза постапка и да се конфискува приносот од кривично дело.

Во насока на ефективност на постапката за спречување на перењето пари потребно е навремено изработување на **квалитетни акти за меѓународна правна помош** и нивно доставување до замолената јурисдикција. Ова подразбира неколку сегменти, и тоа, познавање на меѓународните стандарди, воспоставени канали на комуникација, дефинирани контакт точки и нивна функционалност. Наведеното е значајно бидејќи праќањето на неадекватни акти за меѓународна правна помош ќе го одолговлече целиот процес и му се дава шанса на криминалецот да го скрие имотот или користа стекната со извршување на кривично дело.

2. Мерки за спречување на перење пари

За да се борат со оваа штетна појава владите и финансиските институции низ светот спроведуваат строги мерки и регулативи против перење пари. Помеѓу овие мерки се вбројуваат: мерката „Знајте го вашиот клиент“ (Know Your Customer – KYC), потоа, известување за сомнителни активности (Suspicious Activity Reporting – SAR), следење на трансакциите и меѓународна соработка меѓу агенциите за спроведување на законот.

- **Мерката „Знајте го вашиот клиент“ (Know Your Customer – KYC)¹⁰** се однесува на процесот што финансиските институции и бизниси го преземаат за да го утврдат и потврдат идентитетот на нивните клиенти. Оваа мерка е клучен дел од напорите за спречување на перење пари и во борбата против финансирање тероризам.

Примарни цели на мерката се спречување кражба на идентитет, потоа, финансиска измама, перење пари, финансирање тероризам и други незаконски активности. Со спроведувањето на

¹⁰ Customer identification: Know your customer (KYC), <https://www.austrac.gov.au/business/how-comply-and-report-guidance-and-resources/customer-identification-and-verification/customer-identification-know-your-customer-kyc>

процедурите за мерката, организациите имаат за цел да гарантираат дека водат бизнис со легитимни поединци или субјекти и дека имаат доволно информации за да ги проценат поврзаните ризици.

Клучни аспекти на мерката „Знајте го вашиот клиент“ (Know Your Customer – KYC) се:

1. Идентификација на клиент: Финансиските институции се обврзани да собираат и да ги потврдат личните информации на клиентите, како што се име, адреса, датум на раѓање и документи за идентификација (на пример: пасош, лична карта). Ова помага да се утврди идентитетот на клиентот и го поддржува должното внимание.

2. Проценка на ризик: Институциите треба да го проценат нивото на ризик поврзан со секој клиент. Ова вклучува разгледување на фактори како занимање на клиентот, извор на средства, земја на живеење и деловни активности. На клиентите со поголем ризик може да им бидат потребни засилени мерки за длабинска анализа.

3. Засилено должно внимание: За клиентите за кои се смета дека имаат профил на поголем ризик, се применуваат дополнителни мерки за длабинска анализа. Ова може да вклучува добивање дополнителна документација, спроведување поопсежни проверки и повнимателно следење на трансакциите.

4. Тековно следење: Оваа мерка не е еднократен процес, имено, финансиските институции имаат обврска континуирано да ги следат трансакциите со клиентите. Невообичаени или сомнителни активности треба да се пријават до соодветните органи според прописите за спречување на перење пари.

5. Водење евиденција: регулативите за оваа мерка обично бараат од институциите да водат точна евиденција за информациите за клиентите и деталите за трансакциите. Овие записи се клучни за ревизорски цели и може да се користат како доказ во истрагите.

Барањата од оваа мерка варираат во различни јурисдикции, бидејќи секоја земја може да има свој сет на прописи и упатства. Сепак, основната цел е да се воспостават силни практики за длабинска анализа на клиентите за да се ублажи ризикот од финансиски криминал.

Важно е да се напомене дека барањата што произлегуваат од оваа мерка не се ограничени само на финансиските институции, туку може да важат и за други сектори, како што се размена на криптовалути, недвижен имот и професионални услуги, во зависност од јурисдикцијата и националната регулатива.

- **Известување за сомнителни активности (Suspicious Activity Reporting – SAR¹¹)** е важна компонента на напорите за спречување на перење пари. Тоа вклучува известување за трансакции или активности кои предизвикуваат сомневања за потенцијално перење пари или други финансиски криминали. Известувањата за сомнителни активности се поставени за да им се помогне на финансиските институции и другите обврзани субјекти да идентификуваат и да пријават сомнителни активности до соодветните органи.

¹¹ Suspicious Activity Reports, UK Financial Intelligence Unit, <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/crime-threats/money-laundering-and-illicit-finance/suspicious-activity-reports>

Финансиските институции, вклучувајќи ги банките, деловните субјекти со парични услуги и други субјекти кои подлежат на прописите за спречување перење пари, обично се обврзани да воспостават внатрешни механизми за идентификување и известување за сомнителни трансакции. Овие обврски обично се наложени од регулаторни тела или владини агенции кои ги надгледуваат напорите за спречување перење пари.

Финансиските институции се потпираат на различни индикатори за да идентификуваат потенцијално сомнителни активности. Овие показатели можат да вклучуваат невообичаени модели на трансакции, големи депозити или повлекувања во готовина, чести трансфери во јурисдикции со висок ризик, неконзистентно однесување на клиентите или трансакции кои вклучуваат политички изложени лица или санкционирани поединци или ентитети.

Кога ќе се идентификува сомнителна активност, од финансиската институција или обврзаниот субјект генерално се бара да поднесе Известување за сомнителни активности до соодветниот орган, како што е единица за финансиско разузнавање или агенција за спроведување на законот. Известувањето за сомнителни активности обично содржи детални информации за сомнителната трансакција или активност, вклучувајќи ги инволвираните страни, износите, датумите и каква било придружна документација или доказ.

Известувањето за сомнителни активности вообичаено подлежи на строги одредби за доверливост. Финансиските институции генерално се заштитени од правни последици за пријавување на сомнителни активности со добра волја, дури и ако подоцна се покаже дека пријавената активност не била недозволена. Во преден план доаѓа и заштитата на укажувачите, со цел да се охрабрат вработените да пријават сомнителни активности без страв од одмазда.

Откако ќе се поднесе Известувањето, соодветниот орган ќе го разгледа извештајот и ќе утврди дали е потребна дополнителна истрага. Доколку сомнежите се оправдани, агенциите за спроведување на законот може да иницираат истрага за да се открие основната криминална активност и потенцијално да заплени имот или да ги гонат инволвираните.

Известувањата за сомнителни активности варираат во зависност од јурисдикцијата, бидејќи различни земји имаат свои регулативи и механизми за известување. Финансиските институции и задолжените субјекти мора да се придржуваат до специфичните барања поврзани со Известувањето во јурисдикциите каде што работат.

Известувањето за сомнителни активности е суштинска алатка во борбата против перењето пари и финансискиот криминал. Со известување за сомнителни активности, финансиските институции и другите субјекти играат витална улога во помагањето на властите да ги идентификуваат и попречат незаконските финансиски текови.

- **Следење на трансакциите** е критичен процес што го користат финансиските институции и обврзаните субјекти за откривање и идентификување потенцијално сомнителни или лажни трансакции кои можат да бидат индикативни за перење пари или други недозволени активности.

Оваа мерка вклучува систематска анализа на трансакциите и активностите на клиентите за да се идентификуваат моделите, трендовите и аномалиите кои бараат понатамошна истрага¹².

Примарната цел на следењето на трансакциите е да се идентификуваат трансакциите кои отстапуваат од нормалното или очекуваното однесување на клиентот или спаѓаат во дефинирани параметри на ризик. Преку следење на активноста на клиентите, финансиските институции имаат за цел да откријат и спречат перење пари, финансирање тероризам, измама и други финансиски криминали.

Многу финансиски институции користат автоматизирани системи за следење трансакции, често напојувани од напредни технологии и алгоритми, за да анализираат огромен обем на трансакции во реално време. Овие системи ги означуваат трансакциите, кои исполнуваат одредени однапред одредени критериуми, за поблиска контрола од страна на тимовите за усогласеност.

Финансиските институции воспоставуваат параметри и правила во рамките на нивните системи за следење трансакции врз основа на регулаторни барања и проценки на ризик. Овие правила можат да бидат специфични за поединечни клиенти, видови трансакции, географски региони или други релевантни фактори. Параметрите се дизајнирани да идентификуваат потенцијално сомнителни активности, како што се големи готовински трансакции, структурирање, ненадејни промени во моделите на трансакции или високоризични јурисдикции.

Системите за следење на трансакциите генерираат предупредувања кога трансакција или серија трансакции ги исполнуваат однапред дефинираните правила или параметри. Известувањата служат како индикатори за понатамошна истрага од страна на службениците за усогласеност. Не сите предупредувања укажуваат на недозволена активност, но тие бараат темелна анализа за да се утврди нивната легитимност.

Службениците за усогласеност ги прегледуваат и анализираат предупредувањата генерирани од системот за следење на трансакциите. Тие го оценуваат контекстот на трансакцијата, профилот на клиентот и сите дополнителни релевантни информации. Овој процес вклучува собирање повеќе податоци, спроведување на истражување и потенцијално контактирање со клиентот за да се разјасни целта или природата на трансакцијата.

Доколку, за време на анализата, службеникот за усогласеност утврди дека трансакцијата е сомнителна, тој го започнува процесот на поднесување Извештај за сомнителна активност до соодветните органи. Известувањето за сомнителни активности обезбедува детални информации за сомнителната трансакција и придонесува за севкупните напори за борба против перење пари и финансиски криминал. Следењето на трансакциите е тековен процес, бидејќи се случуваат нови трансакции и однесувањето на клиентите еволуира со текот на времето. Од финансиските институции се бара редовно да ги прегледуваат и ажурираат своите системи, параметри и правила за следење за да се приспособат на новите ризици и регулаторни промени.

¹² Teodora Harrop, Transaction monitoring: its importance and how you can do better, International Compliance Association, 2022, <https://www.int-comp.org/insight/2022/transaction-monitoring-its-importance-and-how-you-can-do-better/>

Следењето на трансакциите е клучна компонента на ефективна програма за спречување на перење пари. Тоа им помага на финансиските институции да ги идентификуваат потенцијалните ризици, да преземат проактивни мерки за ублажување на тие ризици и да ги исполнат своите регулаторни обврски за откривање и известување за сомнителни активности.

Важно е да се напомене дека следењето на трансакциите е само еден дел од сеопфатната програма за спречување на перење пари. Други мерки, како што се анализа на клиентите, обука на вработените и редовни внатрешни и надворешни ревизии, дејствуваат во целина со цел да создадат цврста заштита од перење пари и финансиски криминал.

- **Меѓународната соработка** меѓу агенциите за спроведување на законот е од витално значење во борбата против перењето пари. Поради глобалната природа на финансискиот криминал, вклучително и перењето пари, соработката и споделувањето информации меѓу јурисдикциите и агенциите играат клучна улога во идентификувањето, истрагата и гонењето на сторителите.

Меѓународната соработка во борбата против перењето пари се јавува во различни форми, меѓу нив најзначајни се следните:

Заемната правна помош (Mutual Legal Assistance –MLA¹³) е механизам кој им овозможува на земјите да соработуваат во кривичните истраги и гонење. Преку овој инструмент се овозможува една држава да побара помош од друга, како што е добивање докази, замрзнување имот или интервјуирање сведоци, во случаи кои вклучуваат перење пари. Договорите за заемна правна помош или други билатерални и мултилатерални договори ја олеснуваат оваа соработка.

Единиците за финансиско разузнавање се специјализирани агенции одговорни за примање, анализа и размена на финансиски разузнавачки информации поврзани со сомневање за перење пари и финансирање тероризам. Овие единици играат клучна улога во меѓународната соработка преку размена на информации и разузнавачки информации. Во оваа насока значајна е Групацијата Егмонт (The Egmont Group¹⁴) како меѓународна мрежа на Единици за финансиско разузнавање, која поттикнува соработка и споделување информации меѓу единиците членки.

Меѓународната организација за криминалистичка полиција (Интерпол¹⁵) ја олеснува меѓународната соработка меѓу агенциите за спроведување на законот. Интерпол обезбедува платформа за полициските сили низ светот да споделуваат информации, да ги координираат истрагите и да преземаат заеднички операции. Алатките и базите на податоци на Интерпол помагаат во идентификување и следење на поединци вклучени во перење пари и други финансиски криминали.

Работната група за финансиска акција¹⁶ (ФАТФ) е меѓувладина организација која поставува меѓународни стандарди и промовира ефективни мерки за борба против перење пари, финансирање тероризам и други сродни закани. ФАТФ спроведува проценки на системите за спречување на перење

¹³ Mutual legal assistance treaties and money laundering, CMI U4 Anti-corruption resource centre, <https://www.u4.no/publications/mutual-legal-assistance-treaties-and-money-laundering>

¹⁴ <https://egmontgroup.org/about/organization-and-structure/>

¹⁵ <https://www.interpol.int/en/Crimes/Financial-crime/Money-laundering>

¹⁶ <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/what-we-do.html>

пари на државите и ја охрабрува соработката меѓу нејзините членки за да се зајакнат глобалните напори против перење пари.

Europol и Eurojust ја поддржуваат соработката меѓу земјите-членки на ЕУ во борбата против перењето пари. Europol¹⁷ помага во координирање на прекуграничните истраги, размена на разузнавачки информации и оперативна поддршка. Eurojust¹⁸ ја олеснува судската соработка и координацијата на обвинителствата низ јурисдикциите на ЕУ.

Агенциите за спроведување на законот често формираат заеднички работни групи или операции за справување со конкретни случаи на перење пари или за таргетирање мрежи на организиран криминал. Овие иницијативи ги здружуваат истражителите, обвинителите и другите релевантни чинители од различни јурисдикции за да работат заеднички и да споделуваат ресурси и експертиза.

Меѓународната соработка во истрагите и гонењето на перење пари е од клучно значење бидејќи криминалците често ги искористуваат прекуграничните трансакции и јурисдикции за перење пари. Со споделување информации, координирање на акции и обезбедување помош, агенциите за спроведување на законот можат да ја подобрат нивната ефикасност во борбата против перењето пари и разбивањето на криминалните мрежи.

Соработката вообичаено се регулира со правни рамки, билатерални договори и протоколи за споделување информации за да се осигура дека информациите се споделуваат соодветно, почитувајќи ја приватноста и законските барања во секоја јурисдикција.

Заклучок

Во рамките на трудот се обработува материјата поврзана со перењето пари, предусловите и мерките за ефикасна борба против оваа штетна појава. Во суштина, перењето пари е процес преку кој добивките за кои основано се верува дека потекнуваат од криминална активност се транспортираат, конвертираат или се вградуваат во легалните финансиски текови, со цел да се прикрие нивното потекло, изворот, движењето или сопственоста, да се овозможи овие средства да се појават како легални, а лицата вклучени во криминалните активности да ги избегнат легалните последици од таквото дејствие.

Перењето пари е кривично дело со меѓународен карактер и најчесто во неговото реализирање постои процес на пласирање и прикривање на средствата преку финансиски канали во кои се вклучени субјекти од две или повеќе држави.

Постојат многу предуслови за спречување на перењето пари, но како основен предуслов се јавува политичката волја. Паралелно со политичката волја неопходно е градење на квалитетна нормативна и институционална рамка.

Мерки за спречување на перењето пари се поврзани со градењето на финансиски контролни процедури преку кои ќе се проверуваат сите сомнителни трансакции сè со цел утврдување на вистинското потекло на парите, односно спречување на внесување на нелегални пари, стекнати преку извршување на кривични дела, во легалните финансиски текови.

¹⁷ <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/economic-crime/money-laundering>

¹⁸ <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/economic-crimes>

Conclusion

Within the paper, the matter related to money laundering, the prerequisites and measures for an effective fight against this harmful phenomenon are discussed. In essence, money laundering is the process by which proceeds reasonably believed to be derived from criminal activity are transported, converted or incorporated into legal financial flows in order to conceal their origin, source, movement or ownership, to enable these means to appear as legal, and the persons involved in criminal activities to avoid the legal consequences of such action.

Money laundering is a crime with an international character and most often in its implementation there is a process of placing and concealing the funds through financial channels in which entities from two or more countries are involved.

There are numerous prerequisites for preventing money laundering, but the basic prerequisite is political will. In parallel with the political will, it is necessary to build a quality normative and institutional framework.

Measures to prevent money laundering are related to the construction of financial control procedures through which all suspicious transactions will be checked with the aim of determining the true origin of the money, i.e. preventing the entry of illegal money, acquired through the commission of criminal acts, into the legal financial streams.

Користена литература:

1. Гоце Трајковски, Спечување на перење пари кај финансиските институции, 2011, стр. 11, <https://ufr.gov.mk/wp-content/uploads/2020/05/СПРЕЧУВАЊЕ-НА-ПЕРЕЊЕ-ПАРИ-КАЈ-ФИНАНСИСКИТЕ-ИНСТИТУЦИИ.pdf>.
2. Idris, Iffat, Political will and combatting serious organised crime, University of Birmingham, 2022.
3. He Ping, Banking secrecy and money laundering, Journal of Money Laundering Control, Vol. 7 No. 4, Emerald Group Publishing Limited, 2004.
4. Norbert Michel, Jennifer J. Schulp, Revising the Bank Secrecy Act to Protect Privacy and Deter Criminals, Policy Analysis No. 932, 2022, <https://www.cato.org/policy-analysis/revising-bank-secrecy-act-protect-privacy-deter-criminals>.
5. Henry Pope, Switzerland to Review its Banking Secrecy Law After Suisse Secrets Revelations, Organized crime and corruption reporting project, 2023, <https://www.occrp.org/en/daily/17375-switzerland-to-review-its-banking-secrecy-law-after-suisse-secrets-revelations>.
6. Philip R. Wood, Chapter 17 International Law of Bank Secrecy, <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557756954/ch039.xml>.
7. Teodora Harrop, Transaction monitoring: its importance and how you can do better, International Compliance Association, 2022, <https://www.int-comp.org/insight/2022/transaction-monitoring-its-importance-and-how-you-can-do-better/>.
8. Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances, United nations, 1988

9. The FATF Recommendations, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatfrecommendations.html>.
10. Review of the FATF Standards and historical versions, FATF, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Review-and-history-of-fatf-standards.html>.
11. Customer identification: Know your customer (KYC), <https://www.austrac.gov.au/business/how-comply-and-report-guidance-and-resources/customer-identification-and-verification/customer-identification-know-your-customer-kyc>.
12. Suspicious Activity Reports, UK Financial Intelligence Unit, <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/crime-threats/money-laundering-and-illicit-finance/suspicious-activity-reports>.
13. Mutual legal assistance treaties and money laundering, CMI U4 Anti-corruption resource centre, <https://www.u4.no/publications/mutual-legal-assistance-treaties-and-money-laundering>.
14. <https://egmontgroup.org/about/organization-and-structure/>.
15. <https://www.interpol.int/en/Crimes/Financial-crime/Money-laundering>.
16. <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/what-we-do.html>.
17. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/economic-crime/money-laundering>.
18. <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/economic-crimes>.